

BALINANIN ÖLÜMÜ

ROMAN

ELIZABETH
O'CONNOR

ÇEVİRİ SEVİNÇ SANEM ERZURUMLU

İşte bir ada yılı. Önce güneş ve önce bahar kuşlarla semirir. Kuşlar adayı gri kışına terk eder ve tohumlar filizlenmeye başladığında geri dönerler. Auklar denizin altındaki karartılar gibi gelirler. Rissalar ve Moruslar gökten düşerler. Önce onları fark etmeyiz. Çocuklar uçurum kenarlarında kovalar onları, balıkçılar kürekleriyle ağlardan uzaklaştırır. İlkbaharın sonuna doğru adanın etrafına saçılırlar gölgeler gibi. Kutup martıları, deniz kırlangıçları, küçük sumrular... Onlar da yaza doğru serpilip kendilerini suya bırakırlar.

Evlere en çok bahçelerdeki gübreliklerden yemek kırıntıları toplayan rissalar yaklaşır. Beyaz bedenleriyle sobaların üstüne tünerler, uzaktan bakıldığında kanatlarının ucundaki grilikler binalara karışır. Çatıları gümüş tüylerden ve guanodan bir tabakayla kaplar, kiremitlerin üstünde didişip koştururken çıkardıkları seslerle biz içerdikleri uyandırılırlar. Bazen havalanıp kavgaya tutuşurlar birbirlerinin üzerinde kırmızı lekeler bırakarak. Gaga-

larındaki balıkları avluya düşürürler, onlar da taşların üstündeki küçük çatlaklara ve deliklere sinsice sürünüp aylarca berbat bir koku yayılmasını sağlar. Sıcak onları bize daha da yakınlaştırır: Kuş kokularını, seslerini, ölü pembe yavrularını.

Yazları, adanın kadınları evleri tekrar beyaza boyar. Adanın batısındaki kireçtaşı mağarasına gider, taşları öğütüp toz haline getirirler. Annem her zaman elleri toz içinde dönerdi, dokunduğu her şeye izini bırakırdı. Bazen pigmentler boyayı bembeyaz yerine daha sarı ya da daha mavi yapardı. Bir sene tüm evler soluk gül pembesine bürünmüştü, hâlâ boya soyuldukça çentikler ve yamalar halinde belli oluyor. Yazdan sonra soğuk, bir daire çizip birden çöker. Kuşlar birer birer yok olurlar. Yumurtaları hâlâ içindeyken uçurumlardaki yuvalarını terk ederler. Sonbaharda deniz ateşin üstünde kaynayan bir tencere gibidir. Kuşlar gider ve yaz biter.

Kış: Fırına yakın durup aynı yatakta yatarız. Deniz adanın etrafında bir tur atıp kapıya yanaşır. Ufukta gri buz belirir. Rüzgâr bizi dağlar. Noel'de olta balığı pişirir, bir koyun keser ve onu denize atarız. Baharda dalgalarla kıyıya vurur, kuşlar da onu bir çırpıda yiyip bitirmeye gelirler. Koyunlar otlaklarda hiçbir şey bırakmaz, sonra da adanın etrafında dönüp dururlar.

EYLÜL

Balina, bir gece adanın sığıklarına vurdu. Tıpkı kapının altından sıvışan bir kedi gibi suyun üstünde belirdi. Hiç kimse onu fark etmedi; denizin üstündeki halesine rağmen deniz feneri veya mezgit ve dil balığı arayan gece balıkçıları da, şafak vakti sürülerini tepeden indiren çiftçiler de. Kayalıklardaki koyunlar bile rahatsız edilmemişti. Karanlık suyun içinde balinanın gövdesi yemyeşil parlıyordu.

Sabah olduğunda plajda öylece yüzüstü yatıyordu. Kuşlar etrafına toplanmıştı. Gelgit, ince kumdan yollarla kırılmış geniş, düz aynalar halinde su taşıdı kıyıya. Dalgalar balinanın narin merkezini sanki bir zar gibi sarıyor, sonra tekrar geri çekiliyordu.

Bazı balıkçılar yolunu kaybettiğini söyledi. Onları denizde görüyorlardı ama bu kadar yakına gelmeleri çok nadirdi. Birkaç yaşlı bunun bir alamet olduğunu söyledi, ama iyiye mi kötüye mi olduğuna karar veremediler. Peder Jones haftalarca İngiliz gazetelerini okudu ama

yaratığın gelişini açıklayacak hiçbir habere rastlamadı. Donanma henüz ayın başında denize açılmıştı. Radarla ilgili olabileceğine dair muğlak bir imada bulundu, çiftçilerden biri de başını sallayıp *denizaltılar* dedi.

Biri evinden büyük bir kamera getirdi, uzun tahta bacaklar üzerinde duran bir kutu. Flaşı manzarayı kanatıp silikleştirdi.

20 Ocak 1920'de adada doğmuşum. Doğum belgemde 30 Ocak 1920 yazıyor, çünkü babam o tarihten önce ana karadaki nüfus dairesine gidememiş. Büyük kış fırtınası yüzünden adadan kimse ayrılamamış. Annem sonunda ana karaya geçebildiğimizde, sahilin gümüş bir buz yolu gibi denizaneleriyle kaplı olduğunu söylerdi. Tanrı'ya şükür annem doğumdan sağ çıkmıştı, çünkü kimse ona yardım etmeye gelemezdi.

Ada üç mil uzunluğunda ve bir mil genişliğindeydi; doğu sınırında bir deniz feneri, batısında ise karanlık bir mağara vardı. On iki aile, papaz ve deniz fenerinde çalışan Polonyalı Lukasz vardı. Evimiz Gül Kulübesi, rüzgârın avucunun içine alıp kuşattığı bir tepenin yamacındaydı. Baba rüzgâra karşı duruşundan ötürü ordunun pencerelerimizden tank yapması gerektiğini söylerdi. Cam yer yer eğilmiş ve kırılmıştı ama yine de çerçeveye sıkıca tutunuyordu. Geceleri yatak odasında, komşularımızın keçilerinin camdaki bir çatlaktan

yavrularına seslendiğini duyabilir, bazen de evlerindeki mumun sanki dengede durmaya çalışan bir bozuk para gibi ışıldadığını görebilirdiniz.

*

Babam her zaman bana köpeğin adıyla seslenirdi. Babanın geldiği gün, bahçede yanımdan geçip köpeğe seslendi. Şöminenin halısını temizlemeye çalışıyordum ama üstümde gümüşi bir tabaka bırakmasını izledim. Tartarcıklardan kurtulmak için gözlerimi kırpmam gerekti.¹

“Tekneye gidiyorum, Elis,” dedi Babam.

“Manod,” dedim. “Elis değil. Elis köpeğin adı.”

“Biliyorum, biliyorum.”

El salladı. Denize inen patikaya yöneldi. Lastik çizmeleri her adımda yapışkan bir ses çıkarıyordu.

“Ben de öyle dedim,” dediğini duydum. “Manod. Ben de öyle dedim.”

Bahçenin diğer tarafında, Babam uskururları bir misinaya dizerek kurutuyordu. Köpeği çok severdi, bir sıra kurutulmuş balık sadece onun içindi. Babam benimle ya da kız kardeşimle neredeyse hiç konuşmazdı ama geceleri Elis’e uzun uzun bir şeyler mırıldandığını duyardım. Elis

---

1 Sıcak ülkelerde, özellikle Akdeniz çevresinde yaşayan, türlü hastalıklara yol açan küçük bir sinek; yakarca. (ç.n.)

bahçedeki taş levhaların arasındaki yosunları koklayarak daireler çiziyordu, zar zor durdu, güçlükle dönüp baktı. Onun için bir balık kestim ama o nankör alıçların arasına daldı ardında küçük bir kurumuş toprak ve yaprak bulutu bırakarak.

Elbisemdeki lekeyi ovaladım. Annemin eskilerinden biriydi, koyu renkli pazenin uçlarından iplikler sarkıyordu. Annem elbiselerini kendi dikerdi sonra bana da öğretti. Geniş cepli, rahat hareket edebileceği pratik şeyler dikerdi. Ben kadınların şapelde bıraktıkları dergilerdeki desenleri kopyalamayı severdim. Ana kara modası. Dergilerden, adadaki çoğu kişinin diğer her yerden on yıl geride giyindiğini fark ettim. Bazen bavullar karaya vururdu, içlerinde giyilecek ya da malzeme olarak kullanabileceğim eski giysiler olurdu. Bir keresinde dağ lalesi kırmızısı ipekten, sadece kalçasında küçük bir yırtık olan bir balo elbisesi bulmuştum. Bir tarafında küçük bir cep vardı ve içinden deniz kabuğu şeklinde altın kaplama bir pudra kutusu çıktı. Pudranın süngeri, sahibinin tenine temas ettiği için hâlâ turuncuydu.

*

Babam gittikten kısa bir süre sonra komşumuz geldi, üstü başı sıırıslıklamdı. Karısının keçilerinden birini sağdığı tepeyi aşmış geldiğini anlamıştım. Durduğum yerden kokusunu alabiliyordum; koyun postunun nemi ve altındaki sıırıslıklam gömleği. Karısı koşup yüzünü avuçlarına aldı. Onları izlerken kendimi tuhaf hisset-

tim, orada öylece durup ellerimi saçlarımın arasında gezdirdim. Leah'ya söylediklerinin bir kısmını duyabiliyordum: *Tekne olduğunu sanmıştık. Sence bu kötüye işaret mi?* Leah'nın ellerinin kaskatı kesilip nefesinin boğazında düğümlenişini izledim.

Adada bir kişi bile yüzme bilmiyordu. Erkekler nasıl yapılacağını öğrenmemişti, dolayısıyla kadınlar da. Deniz tehlikeliydi ve sanırım çok uzun zamandır onun tehlikeleriyle yaşıyorduk. Adadaki yaygın deyiş şöyleydi: Tekneden suya, tavadan ateşe, tekneden suya ve Tanrı yardımcın olsun!

Bir zamanlar pirinçten tacı olan bir kral yaşarmış adada. O ölünce kimse kral olmak istememiş. Genç erkeklerin çoğu ya savaşta ölmüştü ya da ana karada iş bulmaya çalışıyordu. Burada kalanlar ise balıkçı tekneleriyle meşguldü. İşte böyle... Annemin dediğine göre kimse kadınlara fikrini sormamıştı.

Kız kardeşim elleriyle ekmeğine tereyağı sürdü, yerken parmaklarını da tek tek yalıyordu. Bunun için büyüdüğün artık dedim, o da bana dil çıkardı. Masadaki üç fincana çay doldurdum ve yükselen buharı izledim.

Llinos önündeki fincanı döndürüp duruyordu, sanki her açıdan onu incelemek istiyordu. Elini saçlarının arasında gezdirdi. Annemin bizim için söylediği bir söz aklıma geldi: *Ni allaf ddweud wrth un chwaer oddi wrth un arall.* Bir kardeşi diğerinden ayıramıyorum. Aramızda altı yaş var ama sadece birimiz hâlâ çocuk, yani bu söz artık doğru değil.

“İngilizcesi nedir?” diye sordum.

“Bilmiyorum.”

“Evet, biliyorsun.”

Llinos çayını yudumladı ve yüzünü buruşturdu. “Sıcak,” dedi.

“Balina.”

Bana destek olması için Babama baktım. Bütün yaz Llinos’un İngilizcesini geliştirmeye çalışmışım ama o inatçıydı. Babam başını arkasına yaslamış, gözlerini kapatmış, oturuyordu. Bir elini kucağına koymuştu, diğeriyle Elis’in ağızlığını tutuyordu. Şöminenin önünde çıkardığı kıyafetleri balık ve sabun kokuları birbirine karışarak kuruyordu. Küçük bir salonumuz vardı: Masa için bir yer, sandalyeler, şömine ve küçük bir şifonyer. Şifonyerin üzeri mum damlalarıyla kaplıydı. Babam takma dişlerini şifonyerin tam ortasına bırakmıştı, dişlerin sadece üçü porselendi.

Kapının yanında o gün tuttuğu ıstakozların olduğu kova duruyordu. Sohbetimizin sessiz aralıklarında, sudaki hareketlerini, kıskaçlarının kovanın metal kenarlarına değdiğinde çıkardığı sesleri duyuyordum. Odanın diğer tarafında bir gölgenin yükselip alçaldığını gördüm, sonra bunun benim elim olduğunu fark ettim. Tabakları topladım ve Babama balınayı görüp görmediğini sordum.

“Denizde,” dedi, eklemesindeki nasırlı yeri ovuşturarak, “normalde birden fazla balina görürsün.”

“Annem eskiden balinalardan bahsetmez miydi?” dedi Llinos. Yüzü karardı. “Elbette kötü şans getirirler.”

“Deli yaşlı bir kadın gibi konuşuyorsun,” dedim.

Tabaklarımızı toplayıp artıkları yerde yatan Elis'e verdim. Babam fincanını alırken bileğimden kavradı beni, sonra elini benimkinin üstüne koydu.

“Marc bugün seni sordu. Şapelde ne kadar güzel görüdüğünden söz etti.”

“Pek sen ne dedin?”

Babam omuzlarını silkti.

“Sana sormasını söyledim.”

“Ona hayır diyebilirsin, istemiyorum.”

Babam ellerine bakıp içini çekti.

“Evlenmeyi düşünmelisin. Marc olmak zorunda değil, Llew de olabilir.”

“On sekiz yaşındayım.”

“Zaman hızlı geçiyor.” Sesi yumuşamıştı. “Seni sonsuza dek burada tutamam.”

“Llinos'a kim bakacak?”

Elis arka ayakları üzerinde doğrulup Llinos'un sandalyesine yanaştı. Masadaki kırıntıları yalamak için başını çevirdi. Llinos döndü ve onu patilerinden yakaladı. Yanında ayağa kalkınca tıpkı dans eden bir çifte benzediler. Sağa sola sallandılar, Elis ağzını kocaman açtı, nefes nefese kalmıştı.

Fincanımın dibine baktım. Süt yüzeyde ince bir tabaka oluşturup tuhaf bir öpücük gibi büzüşmüştü.

*

O gece rüyamda uzun bir yemek masası etrafında, takım elbiseleriyle oturup kahkahalar atan balinalar gördüm. Onlarla birlikteydim, üstümde bir dergide gördüğüm armut yeşili ipekten bir elbise ve başımda uzun beyaz tüylü bir şapkayla. Dans ediyorlardı. Kuyrukları ucunda mı yoksa bir o yana bir bu yana mı kayıyorlardı, nasıl hareket ediyorlardı bilemiyordum, sadece ayaklarımın yerden kesildiğini ve dönüp durduğumu fark ediyordum. Tavan dantel ve kadifeden yapılmıyordu ve yavaşça üzerime geliyordu.